

**DIETMAR MIETH, WAS WOLLEN WIR KÖNNEN?
ETHIK IM ZEITALTER DER BIOETHIK, FREIBURG 2002**

Pytanie, jakie zadaje D. Mieth w tytule omawianej tu książki odsyła czytelnika do fundamentalnych wartości, a właściwie do egzystencjalnego sensu bytu osobowego i celowości jego działania. W tym bowiem charakterystycznym w swej wymowie pytaniu: *Was wollen wir können? (Co chcemy móc [uczynić] bądź też: do czego chcemy mieć prawo?)* mieści się potrzeba uświadomienia możliwości ludzkiego intelektu i woli, czyli poznania istoty działania i jego konsekwencji. Nie tyle bowiem chodzi tu o to, co powinniśmy czynić [... *was wir tun sollen?*], ale o to, jak zamierzamy ukierunkować naszą ziemską egzystencję i działanie [... *in welche Richtung wollen wir eigentlich gehen?*]. Te pytania i poszukiwane na nie odpowiedzi odnoszą się do problematyki etyki życia i problemów z tym związanych, czyli bioetyki. Wyjaśnia to podtytuł książki: *Etyka w epoce bioetyki [Ethik im Zeitalter der Bioethik]*. Treść tej książki została podzielona na sześć kolejnych rozdziałów: 1) *Wyzwania [Herausforderungen]*; 2) *Spółeczno-etyczne zamyślenia w kontekście biotechniki [Sozialethische Überlegungen im Kontext der Biotechnik]*; 3) *Etyka w biomedycynie [Ethik in der Biomedizin]*; 4) *Etyka w biotechnice [Ethik in der Biotechnik]*; 5) *Biopolityka: eksperci i instytucje [Biopolitik: Experten und Institutionen]*; 6) *Natura, obraz człowieka i jego prawa [Natur, Menschenbild und Menschenrechte]*.

Szczególnym wyzwaniem, jakie omawia w pierwszym rozdziale D. Mieth są odkrycia genetyki, które stają się swoistą „pokusą” dla współczesnego człowieka. Daje to bowiem zarówno możliwości pomocy człowiekowi, ale też stanowi poważne zagrożenie jego istnienia. „Świat genów” [*Genwelt*] stanowi zainteresowanie trzech dziedzin ludzkiej myśli i działania: nauki, techniki i ekonomii. W konsekwencji jest to dziedzina interdyscyplinarna i tak też powinno się traktować odpowiedzialność człowieka w tym zakresie. Możliwości techniki stają się szczególnym problemem etycznym w krańcowych momentach życia ludzkiego – poczęcia, narodzin i śmierci. Wtedy też jawią się szczególne wymagania z kwalifikacją etycznej decyzji i oceny. Technika genetyczna ukazuje nowe możliwości, ale też i uwarunkowanie zachowania zdrowia ludzkiego. Tymi uwarunkowaniami są zwłaszcza problemy etyczne. Są to pytania o moralne

prawo stosowania tego, co jest możliwe na polu biomedycznej techniki. Nie wszystko bowiem, co jest możliwe technicznie, możliwe jest też etycznie.

Odkrycia genetyki i innych nauk biotechnicznych stanowią wyzwanie natury filozoficzno-etycznej. Podstawowe problemy w tym względzie Autor omawianej książki analizuje w drugim rozdziale, zatytułowanym *Spoleczno-etyczne zamyślenia w kontekście bioetyki* [*Sozialethische Überlegungen im Kontext Biotechnik*]. Na początku próbuje zdefiniować pojęcie „życia”, stawiając pytanie czym ono jest [*Was heißt „Leben“?*]. Odpowiedź formułuje w oparciu o rozumienie życia w naukach biologicznych w zestawieniu z filozoficznym rozumieniem „życia”. Tego rodzaju dociekania sytuuje w moralnym doświadczeniu życia, starając się wyniki owych analiz ustawić na płaszczyźnie interdyscyplinarnej etyki praktycznej. Zabieg ten z jednej strony daje możliwości bardziej „egzystencjalnego” usytuowania pewnych ustaleń normatywnych, z drugiej zaś rodzi niebezpieczeństwo „rozmycia” klarowności i jednoznaczności wypracowanych norm etycznych. Tym bardziej, że Autor książki wprost wskazuje na zależność owych normatywnych ustaleń od doświadczenia. W tym kontekście wskazuje na potrzebę stawiania problemów etycznych w medycynie oraz tego rodzaju argumentacji w genetyce.

Rozdział trzeci poświęcony jest etyce w biomedycynie [*Ethik in der Biomedizin*]. Już na początku Autor zaznacza, że w czasach współczesnych rola i znaczenie etyki w medycynie szczególnie wzrosła. Spowodowane jest to osiągnięciami wiedzy i techniki medycznej, ale też ich nieludzkim wykorzystaniem. Na naszych oczach nastąpiła zmiana paradygmatu w tym względzie. Rozwijając te zagadnienia, poddaje analizie następujące problemy szczegółowe: etyczny wymiar przeszczepów organów, diagnostyki prenatalnej, moralność odkryć i społecznego znaczenia genomu ludzkiego oraz przeszczepów na tym poziomie życia, etyczne aspekty testów genetycznych u dzieci oraz dobrowolności tych działań, etyczne problemy terapii genetycznej, dylematy etyczne klonowania i związana z tym przyszłość życia ludzkiego, jak też praktyki sztucznego zapłodnienia, zwłaszcza w związku z użyciem embrionów ludzkich oraz etyczny wymiar badań klinicznych nad człowiekiem. W wielu przypadkach i sytuacjach lekarze oraz inni pracownicy medycyny i naukowcy zajmujący się tymi zagadnieniami przeżywają konflikt moralny. Przede wszystkim mamy tu do czynienia z charakterystycznym „konfliktem interesów”. Z jednej strony stawia się cel, jakim jest rzekome dobro nauki i ludzkości pojmowanej abstrakcyjnie, z drugiej zaś niszczy się życie konkretnego człowieka. Niestety, ten pierwszy cel wielokrotnie bierze górę, kosztem ludzkiego życia.

W czwartym rozdziale omawianej książki, zatytułowanym *Etyka w biotechnice* [*Ethik in der Biotechnik*] znajdujemy analizy dotyczące świata zewnętrznego, choć pośrednio związane z życiem człowieka. Autor podejmuje tu problem etycznego wymiaru biotechnologii roślin, techniki genetycznej i wyżywienia ludzkości, etycznych wymogów postępowania wobec zwierząt, zwłaszcza w znaczeniu biomedycznym, np. badania medyczne prowadzone na zwierzętach oraz moralność ustaleń prawnych w tym zakresie.

W ostatnim punkcie Autor analizuje przeszczepy ksenogeniczne, czyli etyczną zasadność korzystania z organów zwierzęcych w ratowaniu zdrowia i życia ludzkiego. Podjęte w tym rozdziale zagadnienia z pewnością nie mają tego znaczenia moralnego, co w rozdziale poprzednim, niemniej jednak stanowią dziś poważny problem etyczny. Faktem też jest, że niektórzy współcześni obrońcy zwierząt i roślin bardziej troszczą się o ich „prawa” niż o godność osoby ludzkiej i jej prawo do życia. Tego rodzaju myślenie i postawa życiowa ukazuje indywidualne i społeczne zniekształcenie rozumienia osoby ludzkiej i etyki.

Ten społeczno-prawny wymiar norm etycznych D. Mieth podejmuje w piątym rozdziale swej książki, któremu nadał tytuł: *Biopolityka: eksperci i instytucje* [*Biopolitik: Experten und Institutionen*]. Najpierw podejmuje analizę etycznego wymiaru relacji między prawem a zwyczajem ludzkich zachowań. Następnie swoją refleksję kieruje na ustalenia prawne zawarte w Konwencji Praw Człowieka Rady Europy, odnoszących się do problemów biomedycznych oraz w Deklaracji UNESCO, traktującej o genomie ludzkim i prawach osoby ludzkiej. Analizy dokumentów prawnych poszerza o refleksję na temat pojmowania wspólnych wartości w kręgu kultury europejskiej oraz organizacji badań etycznych dotyczących życia ludzkiego. Tego rodzaju analizy pozwalają mu ukazać różnice ustaleniach etyczno-prawnych funkcjonujących w Europie. To z kolei prowadzi go do charakterystycznego wniosku, że w praktyce działania i decyzji etycznych należy uwzględnić pluralizm poglądów oraz kierować się tolerancją i kompromisem. Podkreśla, że pluralizm, tolerancja i kompromis to podstawowe prawa i wymogi współczesnej demokracji, stąd też winny być uwzględniana w poszukiwaniach i decyzjach etycznych. Należy przyznać, że jest to dość ryzykowne stwierdzenie i wnioskowanie etyka i moralisty. Wprawdzie Autor czyni tu pewne zastrzeżenia przed zbyt liberalnym traktowaniem normy etycznej, niemniej jednak takie postawienie problemu musi budzić pewien niepokój etyka i moralisty, zwłaszcza o orientacji katolickiej.

Ostatni rozdział omawianej książki jest refleksją natury filozoficzno-teologicznej poświęconej naturze, obrazowi człowieka i prawom osoby ludzkiej [*Natur, Menschenbild und Menschenrechte*]. Analizując naturę świata i człowieka, Autor kieruje się na fakt stworzenia jej przez Boga, co nadaje jej swoistą wartość i przeznaczenie. Równocześnie podkreśla „zapomnianą” we współczesnej cywilizacji „technicznego postępu” doczesną ograniczoność człowieka, którą należy uwzględnić w planowaniu ludzkich zamiarów i decyzji. W kontekście takiego zafałszowanego pojmowania człowieka ukazuje jego obraz i godność z punktu widzenia chrześcijańskiego, co domaga się budowania odpowiedniej perspektywy myślenia i decyzji w bioetyce. Ta perspektywa prowadzi do refleksji natury teologicznej, która winna być uwzględniana w poszukiwaniach etycznych współczesnej biotechniki. Teologiczno-etycznego oglądu domagają się zwłaszcza prawa osoby ludzkiej, gdyż bez tego rodzaju ustaleń i wymogów pojęcie natury ludzkiej i jej praw byłoby niepełne i zafałszowane. Biotechnologia stanowi – zdaniem naszego Autora – wspólne pole

refleksji i działań między religiami i kulturami współczesnego świata. Człowiek bowiem i jego życie to podstawowa wartość w refleksji religijnej i ogólnokulturowej; powinien więc stanowić cel wspólnych poszukiwań i troski wszystkich ludzi.

Przegląd treści omawianej książki ukazuje już jej merytoryczną wartość i znaczenie w literaturze omawianego przedmiotu badań. Próbując sumarycznie wskazać te wartości, należy podkreślić sam fakt podjęcia przez Autora tych zagadnień i ukazanie ich fundamentalnych wymiarów. D. Mieth omawia w swej książce podstawowe zagadnienia współczesnej bioetyki, stąd pozycja ta może stanowić swoisty podręcznik w tej dziedzinie wiedzy. Na podkreślenie zasługuje wielostronność podejścia do omawianych zagadnień i form argumentacji. Przeważa wprawdzie analiza filozoficzno-teologiczna, ale mamy też argumentację z punktu widzenia medycyny, psychologiczno-socjologiczną, społeczno-kulturową, a nawet ze strony polityki ekonomicznej. Należy przy tym dodać, że ta różnorodność widzenia omawianych zagadnień może wprowadzać pewien zamęt myślowy i dezorientację w wartościowaniu życia ludzkiego, co może być niebezpieczne zwłaszcza dla mało zorientowanych w filozofii czy teologii, czy też liberalnie traktujących wartość i godność osoby ludzkiej. Mając na względzie te walory książki D. Mietha można powiedzieć, że stanowi ona dobry materiał źródłowy do dalszych badań podjętych tu zagadnień, zwłaszcza z punktu widzenia teologiczno-moralnego. Jest to pozycja godna zauważenia i polecenia wszystkim zajmującym się problematyką bioetyczną, tak bardzo dziś aktualną, a równocześnie trudną i kontrowersyjną.

Ks. Józef Zabielski